

JAROMÍR DOČKAL

Auditoři pod tlakem veřejného mínění

Loňský rok byl z hlediska auditorské profese nepochybně poznamenán bankrotem firmy Enron a následnými událostmi na severoamerickém kontinentě, které vedly k zániku legendy jménem Andersen a ke všeobecnému poklesu důvěry vůči jejich práci v očích veřejnosti.

Podivné praktiky při vykazování hospodářských výsledků a „nepozornost“ auditorů – obojí způsobilo značné škody akcionářům dotčených firem, nicméně mnohem horším důsledkem bylo snížení věrohodnosti amerických kapitálových trhů.

AFÉRA ENRON A SITUACE V ČESKÉ REPUBLICCE

Není divu, že kompetentní instituce v USA vyslyšely hlasy volající po větší odpovědnosti managementu firem, zpřísnění dohledu nad činností auditorů a podobně. Některé kroky byly přehnané až úsměvné (když například představitelé velkých korporací museli přísahat, že jejich účetnictví je správné), jiné mají logiku (potřeba revize a harmonizace účetních standardů, otázka nezávislosti auditorů, zpřísnění právní odpovědnosti managementu za vykazování hospodářských výsledků). A protože „svět je malý a o náhody tu není nouze“, diskuse a podněty ke změnám velmi rychle překonaly Atlantik a dorazily do Bruselu, resp. na evropský kontinent, jehož součástí jsme i my.

Aféra Enron zcela nepochybně ovlivňuje i situaci v České republice. Nemám na mysli jen zánik společnosti Andersen (a přesun jejich odborníků a klientů k Ernst & Young), zvýšený výskyt příspěvků na téma Enron v českých médiích (mediální analytici společnosti Newton jich napočítali od ledna do srpna 2002 rovných 3035) nebo hlasy kritizující roli auditorů v české ekonomice (zejména v souvislosti s pádem IPB, nestandardními postupy v Komerční bance a podobně), které mají nesporný vliv na veřejné mínění. Pro zdejší auditorskou praxi jsou podstatnější požadavky z úrovně Evropské unie. V Evropě zatím nikdo nenutil šéfy firem přísahat na správnost vedení účetnictví a vykazování hospodářských výsledků, nicméně pojmy jako zajištění nezávislosti auditorů nebo zvýšení dohledu nad jejich výkony jsou poměrně frekventované.

ZPOCHYBŇOVÁNÍ NEZÁVISLOSTI AUDITORŮ

Zpochybňování nezávislosti je zpravidla spojeno s tím, že auditoři ověřují účetní závěrku a současně svým klientům nabízejí nejrůznější poradenské služby. Jistý renomovaný ekonomický týdeník to charakterizoval bez skrupulí: „*Je možné být nekompromisním, nestranným kontrolorem a současně dobře placeným poradcem?*“

Podle některých studií, které se zabývaly činností auditorských firem, neexistuje závislost mezi objemem příjmů z neauditorských činností a objektivitou auditu. Když se ale podíváme na strukturu tržeb největších auditorských firem, zjistíme, že příjmy z neauditorských činností jsou řádově vyšší než za klasický audit. Týká se to zejména velkých společností, donedávna „velké pětky“, dnes „velké čtyřky“. Tedy společností, které v největší míře působí v bankách, pojišťovnách a finančních institucích.

„Z rozdělení tržeb velkých auditorských firem je patrné, kde je onen červený hadr dráždivý býka, resp. regulátory, organizace IOSCO a další,“ prohlásil na posledním sněmu Komory auditorů náměstek ministra financí Ladislav Zelinka. „*Pokud si konkrétní firma účtuje za neauditorskou činnost dvě miliardy a za audit 200 tisíc, tak určitě ráda obětuje audit ve prospěch příjmů z neauditorské činnosti. Tato otázka bude dříve nebo později nastolena.*“

Auditors under Pressure from Public Opinion

From the standpoint of auditing companies, last year was undoubtedly plagued by the bankruptcy of the Enron Corporation and subsequent events in North America leading to the collapse of Arthur Andersen and to an overall decline in public confidence.

Non-standard practices for recording financial results and the neglect of auditors have caused a great deal of damage to the shareholders of companies. Nevertheless, a worse consequence was the decline in credibility of the American capital markets.

THE ENRON AFFAIR AND THE SITUATION IN THE CZECH REPUBLIC

It is no surprise that competent institutions in the USA responded to the calls for more responsible management, stricter supervision over auditors' activities, etc. Some measures were exaggerated, almost ludicrous in nature (e.g. the managers of some large corporations had to swear by oath that their records were correct), and some were for the most part logical (revising and coordinating accounting standards, independence of auditors, and the management's strict legal responsibility for economic results). Given that "the world is just a small global village," it was not long before the discussion and stimulus for change crossed the Atlantic to the European continent and Brussels.

The Enron affair has surprisingly even affected the situation in the Czech Republic. This, of course, refers to the collapse of Arthur Anderson (and the shift of experts and clients to Ernst & Young), more media coverage of the Enron case in the Czech Republic (media analysts from Newton cited 3035 related articles from January to August 2002) and criticism directed at auditors in the Czech Republic (particularly in relation to the fall of IPB, the non-standard practices in Komerční banka, etc.) – all having a decisive impact on public opinion. However, current auditing practices have been subjected even more to the stringent demands of the European Union. Although in Europe nobody has forced company managers to swear to the correctness of their accounting and bookkeeping yet, ensuring the independence of auditors or increased supervision over their activities are relatively frequent occurrences.

SUSPICIONS ABOUT AUDITOR INDEPENDENCE

Doubts about whether auditors really are independent are associated with the fact that auditors verify financial accounts and at the same time offer their clients a range of advisory services. A reputable economic journal questioned this position in a very straightforward manner: "*Is it possible to be an uncompromising, unbiased auditor and a well-paid adviser at the same time?*"

According to some studies dealing with the activities of auditing firms, there is no correlation between income from non-auditing activities and the impartiality of an audit. However, if we look at the structure of sales of the largest auditing companies, we find that income from non-auditing activities is higher on average than for classical audits. This mainly involves the large companies, formerly the "Big 5" and now the Big 4", i.e. companies with large-scale involvement in banks, insurance companies and financial institutions.

The Deputy Minister of Finance, Ladislav Zelinka, pointed out at the last Chamber of Auditors meeting that "*When looking at the distribution of sales for the large auditing companies, it is clear who has the red cape that is taunting and teasing the bull, i.e. regulators, the IOSCO, etc.*"

"*If a specific firm charges two billion for non-auditing activities and 200,000 for an audit, then it would surely be willing to sacrifice an audit in favour of income from non-auditing activities. This issue will certainly be dealt with sooner or later.*"